

Людмила Миндова, гл. ас. д-р

Авторска справка за научните приноси на представените трудове
за периода 2011-2017 г.

1. Монография в България:

ДРУГАТА ИТАКА. ЗА ДОМА НА ЛИТЕРАТУРАТА

ИК „Изток-Запад“. София, 2016. 312 с. ISBN: 978-619-152-911-7

Съставена от два дяла – „Домът на литературата“ и „Обитателите на литературата“, книгата насочва прочита на литературите от бившето югославско пространство в полето на естетиката. И „Другата Итака“, и „Домът на литературата“ са метафори за литературността и начините, по които тя се възприема в различни културни епохи. Именно интересът към естетическото поле предопределя и погледа към художествени явления от по-широк времеви диапазон. Като се започне от барока, на който са посветени няколко от студиите и статиите във втората част на книгата, и се премине през романтизма, реализма, модернизма, за да се стигне до постмодернизма и най-съвременните литературни явления, книгата изследва съзнанието за книгата и художествения свят като основна същност на човешкото съществуване, като истински първи дом на човека, сътворен в мисленето и езика.

Съчетавайки методологичния опит на културната семиотика, сравнителното литературознание и литературната антропология, книгата изследва разнообразни поетик и произведения от хърватската, сръбската, словенската и босненската литератури, като същевременно често предлага успоредни прочити с произведения от българската и световните литератури. Сред основните въпроси, които в хода на четенето се отварят, са за пресечната точка между естетика и етика, за границите на националната и световната литература, за „малките“ и „големите“ литератури, за статута на знанието и словесността в различните епохи, за винаги плодотворното напрежение между традицията и съвременността.

Особено внимание е отделено на сложните взаимоотношения между литературата и властта – проблем, който е в сърцевината на вечните теми за същността, целите и автономията на словесното изкуство. Ако през XX век въпросът за тези взаимоотношения се превръща в централно място на разговорите за литературата (дори от *fin de siècle*, от края на XIX век, когато Теофил Готие създава знаменитата фраза *l'art pour l'art*, превърнала се по-късно в емблема на модернизма, определил значително поетиката на следващото столетие), факт е, че никога в своето съществуване литературата не е била в състояние да избегне срещите с центровете на силата. Както се вижда от изследването, нормативни поетик произвеждат всички епохи, а творците винаги са били поставени пред избора – дали да подчинят своето произведение на представите си за литературност, дори с риск да предизвикат гнева на властта, или директно или косвено да го поставят в подкрепа на самата власт. Оттук се отваря и въпросът за цензурата и автоцензурата, за конформизма и съпротивата, за „политически коректната“ и „опасната книга“ – въпрос, с

който се отваря първата част на „Другата Итака. За дома на литературата“ и който безспорно е възприеман като ключов за цялата книга.

Чрез творчеството на Данило Киш, на което са посветени няколко от ключовите текстове в първата част на книгата, споменатите проблеми придобиват повече плътност и конкретност. Данило Киш, който е не само един от най-талантливите сръбски автори от втората половина на ХХ век, а и писател, чието творчество надхвърля тесните представи за границите на националната литература, поставя в центъра на своята белетристика и есеистика проблеми, заемащи основно място в световната литературна мисъл на нашето време. Доколкото и собствената му биография го предопределя, Данило Киш търси непрекъснато в произведенията си пресечната точка между индивидуална съдба и талант, между биография и библиография, между творчески ерос и етос. Чрез еврейската тема, която в романите му е винаги разпъната между факта и фикцията, между автобиографизма и художествената стилизация, Данило Киш отваря въпроса не само за отношенията между литературата и историята, но и за способността на литературата да прекрачва хоризонта на читателските очаквания, за уменията ѝ да открива процеп в на пръв поглед трайно установения образ на света. Еврейската тема в творчеството на Киш, както и самият той многократно подчертава, е не бягство в екзотизма на една недотам добре позната и затова стигматизирана културна общност, не знак за етническа принадлежност, а метафора на човешкото. Именно като метафора еврейството отключва и редица проблеми, свързани с историята на мисленето и словесността – за силата на словото и за страха от него, за цензурата и автоцензурата, за човешкия избор пред лицето на злото в историята.

Вярвайки, че литературата е длъжна да назовава ясно най-острите проблеми на своето време и да разкрива механизмите на злото, Данило Киш посвещава голямо внимание в произведенията си на темата за лагерите на смъртта. Макар Югославия да е с далеч по-свободен режим на свободата на словото от останалите държави в Източния блок, дързостта на Киш да представи като еднакво чудовищни както хитлеристките, така и сталинистките лагери, среща такава остра критика сред югославската „оперативна критика“, че за кратко време тя прераста в един от най-големите литературни скандали на ХХ век в тези пространства. Чрез този скандал, който немалко от съвременниците на Киш по-късно ще определят като предзнаменование за самото югоразпадане (да споменем поне двама други майстори на словото – Мирко Ковач и Филип Давид), се вижда нещо, което поначало се оказва неотменна част от „техниките и практиките“ на литературните скандали. Нещо подобно в България през същия период се случва например с романа „Лице“ (1981) на Блага Димитрова – процесите срещу неприемливите по идеологически причини произведения се предрешават като „естетически“. Както за романа „Лице“ на българска писателка целенасочено се натрапва внушението, че е хаотичен, немотивиран и художествено неуспял¹, по сходен начин нападките срещу книгата на Киш „Гробница за Борис Давидович“ се предрешават като критика на един неуспешен литературен опит.

Безспорно е, че създавайки своеобразна словесна „карта на злото“ в европейската история, Киш стига до архетипове и схеми на поведение, които разклащат тънката граница между литературата и действителността. Самият Киш поначало често казва, че не си позволява да се предоверява на въображението си, тъй като и той подобно на Достоевски и Борхес

¹ Сред най-новите изследвания и документи по темата нека открийм статията на Пламен Дойнов „Кампанията срещу романа „Лице“: зад кулисите“, както и стенограмата от „Срещата на другаря Тодор Живков с ръководството на Съюза на българските писатели, 18 април 1982 г.“, публикувани в брой 8 на Литературен вестник от 2017 г.

съзнава ясно, че реалността е далеч по-невероятна и ексцентрична от пространството на измислицата. Книгата на Данило Киш стига сравнително бързо до западния читател, тя е представена в американската поредица „Другата Европа“, където в периода на Студената война се публикуват произведения на източноевропейски писатели; за книгата великолепни отзиви пишат прочути световни интелектуалци, а предговор за американското издание пише един от най-големите поети на XX век – Йосиф Бродски. Както сравнително скоро се разбира, процесът срещу Киш е дори не толкова поради факта, че „Гробница за Борис Давидович“ намеква между другото и за Голи оток – югославският Гулаг, а най-вече за това, че едно талантливо художествено произведение успява да стигне до международна аудитория. Абсурдността на целия процес е видима дори в това, че в хода на скандала на автора – син на унгарски еврейин, загинал заедно с милиони други евреи по време на Холокоста – е вменен не само „антикомунизъм“, а дори „антисемитизъм“.

С творчеството си Данило Киш отваря тема, която ще придобие особено голяма острота след края на Студената война и разпадането на Югославия – темата за национализма и литературата. Както показват редица от текстовете в „Другата Итака“, проявите на национализъм и ксенофобия в литературата не са откритие на XX век; нещо повече – тогава се развиват и довеждат до изключителна острота стереотипи и фобии, познати на литературата от по-стари епохи. Есето „Лицето на другия в хърватската барокова литература“ например откроява част от представите на бароковия автор за другостта в хърватски контекст, а те безспорно са валидни и за останалите литератури на европейския континент от този период. В случая показателен е начинът, по който бароковият автор възприема еврейския образ. Макар в периода на Контрареформацията демонизирането на „другия етнос“ да се отнася най-вече до жителите на Новия континент, а и до османските турци, които заплашват Европа, евреите са етнос, който поначало в европейското католическо мислене е белязан с отрицателен знак. Това отношение е видимо и в хърватския бароков контекст, но в него същевременно е налице и разслояване и колебания. Еврейинът, както подчертава текстът, „присъства в качеството си не на реално историческо лице, а на символ“. Еврейските образи в художествените произведения на хърватския барок са старозаветни и техните национални характеристики имат символен характер. Като „божи народ“ евреите са пример и първообраз на „всеки народ“. В този смисъл самото изследване показва и безспорната приемственост в изграждането на хърватския национален модел, неговото създаване именно по подобие на емблематични еврейски старозаветни образци.

Югоразпадането и войните, които го съпровождат, превръщат темата за национализма и литературата в една от основните в края на XX и началото на новия век. Поляризирането на различните визии за литературата кореспондира с поляризирането на идеите за политиката, а при ярките конфликти в обществото твърде често границите между литературата и политиката се оказват флуидни. Макар в книгата да не е отделено специално внимание на участието на интелектуалния и творческия елит в конструирането на новите национални държави, тези въпроси неизбежно се засягат при интерпретацията на художествени произведения, фокусирани върху темата. Същевременно трябва да се подчертае, че именно с югоразпадането и загубата на общото културно пространство, мнозина от постюгославските писатели създават с творчеството си алтернативно поле на споделени културни ценности. Изследователският интерес в книгата „Другата Итака. За дома на литературата“ е предимно към поетиката на такива автори, сред които са Алеш

Дебеляк, Игор Щикс, Александър Хемон, Драго Янчар, Йосип Ости, Томаж Шаламун, Дубравка Угрешич – автори, без които самата идея за литературата като дом на смисъла би била невъзможна.

Идеята за „дома на литературата“ в книгата може да се проследи в различни периоди. Тя е видима по един начин в бароковата поетика, в която книгата се възприема като поле на божествен промисъл и култивиране по подобие на райската градина, а писателят – като градинар, следващ примера на Бога; по-насетне идеята за литературния дом е проследена и в периода на романтизма в южнославянските литератури – вече в контекста на конструирането на романтическите представи за националния епос и етос; чрез различни примери тази идея е разгледана и в контекста и на реализма, модернизма и постмодернизма. Важно в случая е да се подчертае, че именно през ХХ век идеята за „дома на литературата“ придобива по-ясно различни очертания (разбира се и под влияние на прочутата метафора на Хайдегер за езика като „дом на битието“), а неизбежно тази идея има и своя политически контекст. Този контекст е видим например в есето за Средна Европа, възприемана от мнозина автори по времето на Студената война като просторен дом, като „изход от клаустрофобичното къше на националната държава“, както пише словенският писател Драго Янчар. Цитатът в случая е важен, тъй като същевременно подчертава и обвързаността на темите за националните и литературните граници. Както показват анализите, разнообразни са начините, по които творците възприемат тази обвързаност и макар те да са нерядко продиктувани от конкретни исторически обстоятелства, не може да се пренебрегне и вътрешно литературната им обусловеност – доколкото литературата представлява уникален и автономен свят.

Пресичането на литературната антропология, литературната компаративистика и културната семиотика се оказва благодатно за създаването на изследователската парадигма. Идеята за „дома на литературата“ се появява именно в такъв методологичен контекст, който позволява както полагането на литературите от постюгославското пространство в славянски, балкански, но и световен контекст, така и извеждането на основни тематични ядра, свързани с представите за етническото, етическото и естетическото в литературата. Ако въпросите за телесността, играта и танца, нравите и емоционалните състояния, вкусовете и литературните кафенета отпращат към сферите на литературната антропология, те са не по-малко свързани със съзнанието за естетическото поле. Литературноантропологичният подход, с други думи, спомага за разкриването на традиционни или нови естетически форми и феномени, както и за разпознаването на метафоричния трансфер между елементите на всекидневието и на светостта, на бита и на абстракцията. Роден в сферите на човешкото съзнание, езикът на метафизиката е невъзможен без физиката, метафората без буквалността. Не на последно място, именно този факт обяснява защо за едно същество, чието битие е невъзможно вън от езика, домът е важен именно като място на смисъла.

С края на Студената война във всички литератури от бившия Източен блок настъпват процеси, провокирани от голямата политическа промяна. В постюгославското литературно пространство тези процеси имат специфични отлики, но като цяло и в тях турбуленциите при смяната на идеологиите се отразяват неизбежно и върху художествената сфера. При това, също като в останалите посттоталитарни държави, литературата губи своя привилегирован идеологически статут, но тук го губи след двоен удар – от една страна заради нахлуването на механизмите на свободния пазар, които се оказват сериозно предизвикателство пред сферата на некомерсиалното изкуство и

знанието изобщо, а от друга – заради девалвацията на „творческия морал“, заради бързата замяна на идеологическата закрила и обслужването на дълбоко компрометирани каузи. За самото изследване най-важен е въпросът какви са пътищата пред литературата, която отказва да приеме пътя на конформизма и подчинението пред диктата на властта; какви са чисто естетическите ѝ средства да продължава да се обновява и развива, въпреки постоянните обещания за скорошния ѝ край и нейната несвоевременност. А дали точно тази несвоевременност на литературата не е нейната сърцевина?

2. Студия в списание с ISI импакт-фактор/реферирано издание

Емигрантският дом. За есеистиката и романите на Дубравка Угрешич. – Проглас, Том 26, бр. 1, 2017, 17-26.

Студията анализира разнообразните проявления на темата за дома в емигрантската проза и есеистика на Дубравка Угрешич, установявайки както последователността на отделните вариации, така и характерната за нейния писателски похват аналитично-иронична дистанция, почиваща на дълбоки познания в областта на литературата, културата и мита. Като най-знакови проявления на дома са разгледани следните примери: домът-куфар, домът-влак, домът-затвор, домът-подземие, кукленият дом, творческият дом, къщата за птици и домът-яйце. Както показва анализът, всички те, в една или друга степен, се оказват свързани с темите за емигрантството (изгнанието), отчуждението и отсъствието в „антиутопичния режим“ на съвременността.

The Dangerous Book. Observations on the prose by Danilo Kiš, Aleksandar Hemon and Igor Štiks. – In: *Colloquia Comparativa Litterarum. Yearbook for Comparative Literature and Balkan Studies.* Sofia, 2017, Vol.3, No 1, 160-180.

Студията сравнява три произведения на южнославянски автори: „Гробница за Борис Давидович“ (1976) на Данило Киш, „Проектът Лазар“ (2008) на Александър Хемон и „Елияховият стол“ (2006) на Игор Щикс. В различна жанрова форма и трите книги едновременно анализират възможностите за защита на основните човешки права – на живот и свобода на словото и мисълта. В художествените светове на тези произведения Европа съществува най-вече чрез своята философска и културна история, но същевременно и като място с дълга традиция както в нарушаването, така и в защитата на човешката свобода. Книгата и в трите творби е възприета като основен символ на познанието и мисълта и затова не е изненадващо, че техните автори отделят специално внимание тъкмо на „опасната книга“ и познанието, поставяйки въпроса за етическите и естетическите граници между разрешеното и забраненото.

The Croatian Baroque Lament. – In: *Études Balkaniques*, 2–3, 2011. Sofia, 2012. pp. 160–175.

Студията разглежда жанр, който се радва на особен интерес сред хърватските поетически среди в епохата на Контрареформацията – това е жанрът на епическия плач. Възприеман от някои съвременни изследователи като типичен пример за компромис на бароковата литература към институциите на силата, който е в ущърб на художествените достойнства, бароковият плач има разнообразни проявления в хърватския литературен живот, където присъства повече от век. Като се започне от известния бароков плач на Иван Гундулич „Сълзите на блудния син“, появил се през двайсетте години на XVII век, и се стигне до „Въздишките на каещата се Магдалена“ (1728) на един от най-талантливите късни барокови поети Игнят Джурджевич, бароковият плач показва постоянни поетически характеристики, заради които се превръща в толкова желан жанр – едновременно на покаянието и мисълта за смъртта, но и на любовния екстаз и преклонението пред живота.

3. Статия в списание с ISI импакт- фактор/реферирано издание

Диалогичната femina. Цвийета Зузорич в диалозите на Никола Витов Гучетич. – In: *Istaknute hrvatske i bugarske intelektualke u znanosti i umjetnosti. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 28. i 29. rujna 2009.* Uredila dr.sc. Hrvojkа Mihanović-Salopek. Zagreb, 2011. s. 103-109.

Статията анализира образа на една от най-значимите и оригинални личности в контекста на дубровнишко-далматинската литература – Цвета Зузорич. Муза на големите дубровнишки поети от ренесансовата епоха, Цвета Зузорич е била вдъхновение не само със своята очарователна външност, но и с впечатляващата си култура и интелект. Именно с тези свои качества тя присъства и в диалозите за любовта и красотата на дубровнишкия философ Никола Витов Гучетич. Диалозите са разглеждани не само като изключителен повод за продължаване на разговора за европейските хоризонти на хърватската литература, но и за задълбочаване на изследванията в областта на теорията на интерпретацията, върху границите на диалога, върху „пировете“ на юдеохристиянската цивилизация.

Езоп цар. Литературата и страхът. – В: Истина, мистификация, лъжа в славянските езици, литератури и култури. Сборник от X-те национални славистични четения /април 2010. Н. Иванова, Е. Дараданова... etc (съст.), София: Лектура, 2011. с. 554-561.

Текстът е концентриран върху сложните взаимоотношения между културните процеси, художествената литература и страха. Въпреки ироничното отнасяне на заглавието към един възможен психоаналитичен прочит, целта в случая е не следване на психоаналитичната традиция, а по-скоро да се направи опит за изследване на зоните на

преход между фикция и документ, между буквалност и метафора в литературата. „Езоп цар“ е стилистична маска, която обозначава тази зона на преход именно в съчетанието на две крайно различни фигури и отношения към страха и смъртта – едната, представлявана от Едип, известният митичен цар на Тива, превърнал се в символ на трагичната човешка участ, а другата – от Езоп, прочутият баснописец и майстор на хумора и сатирата. Не на последно място за текста е важен въпросът какви са пътищата на човека и литературата да отстояват и преоткриват своята свобода и дали прословутият „езоповски език“, характерен за литературите, съществуващи в състояние на тоталитаризъм, е белег за страх или белег за свобода на словото и мисълта.

Градините ни. Опит върху антологийното съзнание в хърватската барокова литература. В: Югоизточноевропейският град и съвременността на миналото. Научни изследвания в чест на проф. Лилия Килова. Институт за балканистика с Център по тракология. (БАН). София, 2012. с. 426-434

Провокиран от известното културологично изследване на Дмитрий Лихачов върху градините и европейската култура, този текст е концентриран върху същностното напрежение между природа и култура, въображение и реалност, поезия и истина, което стои в основата на антологийното съзнание.

В центъра на изследователското внимание е барокото отношение към художествения текст като към градина и към градината като текст, което е видимо навсякъде в европейските проявления на барока и, разбира се, и в неговия хърватски контекст. Сред разглежданите хърватски произведения е писаната по време на заточение поетична книга на Фран Кръсто Франкопан (1643-1671) „Поетическа градина“, както и известният пасторал на Иван Гундулич „Дубравка“ (1628). От съпоставките с европейското литературно пространство става видимо до каква степен за културното съзнание изобщо са ключови метафорите на градините и доколко идеята за словото и писмеността е свързана с представите за „изгубения рай“.

„Лицето на другия“ в хърватската барокова литература. – В: Славяните. Общество, религия, култура. Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на професор дфн Панайот Карагьозов. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. София, 2012. с. 392-402.

Статията проследява начина на възприятие и конструиране на човешкото лице в хърватската барокова литература. Основен момент в изследването е не само анализът на художествените барокови текстове, които предоставят богат материал по проблема, но същевременно и загатнатото сравнение между културата на контрареформацията и на тоталитарните култури на ХХ век. Сравнението се натрапва заради сходствата в отношението към човешката личност и достойнство, заради атомизацията, характерна за несвободните общества, и особено заради усилията на тираните да унищожат „лицето на другия“. Освен че за балканския човек „другият“ и в барока, и през ХХ век, има трайни

етнически белези, той продължава да предизвиква еднакво и страх, и преклонение. Нежеланият „друг“ най-често е османският завоевател, но не по-малко описван в литературата е и еврейският или венецианският чужденец. Наблюденията показват, че човешкото лице се оказва важен смислов център в културата изобщо и отношението към него свидетелства както за способността за диалог, така и за създаване на общо споделено пространство, където познанието на „аз“ и „ти“ е не абстракция, а реална възможност.

Кристализация на скръбта. Форми на плача в хърватската барокова литература. В: Hrvati i Bugari kroz stoljeća. Povijest, kultura, umjetnost i jezik. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu i Đakovu, 23. – 24. rujna 2010. Uredili: Damir Kabrić i Tihana Luetić- HAZU. Zagreb, 2013. s. 55-72.

Текстът проследява поетическите вариации на един от най-емблематичните жанрове в хърватската барокова словесност – епическият плач. Полагайки го в контекста на предхождащата го дълга литературна традиция, анализът се конкретизира особено върху онези художествени структури, които бележат появата на едно действително ново творческо съзнание, без което в крайна сметка не би била възможна и самата поява на това уникално жанрово явление. Като представителни негови образци се възприемат „Сълзите на блудния син“ (1622) от Иван Гундулич, „Каещата се Магдалена“ (1630) от Иван Бунич Вучич, „Въздишките на каещата се Магдалена“ (1728) от Игнят Джурджевич, но тези произведения се четат успоредно не само със световната елегична традиция, а и с хърватския бароков контекст, в чиято често акутна „поетика на парадокса“ бароковият плач се откроява именно с парадоксите на своята жанрова природа.

„Млечният път“ на барока. Хърватски лирически експресии. – В: Пътища и пътеки на европеизма на Балканите. ИБЦТ. София, 2014. с. 271-281.

Както Ернст Роберт Курциус отбелязва в своето мащабно изследване на европейските литератури и поетическите похвати през средновековната епоха „Европейската литература и латинското Средновековие“, метафорите на храната заемат специално място в света на словесността. Млякото е храна с привилегирован статут, а метафората на „Млечния път“ привлича силно творческото внимание заради това, че е свързана едновременно и с храната, но и с пътя. За бароковото съзнание „Млечният път“ е красноречив символ и на религиозен екстаз, и на поетическо вдъхновение. Via Lactea е важна поетическа фигура, която в синхрон с художествените канони на времето среща по неповторим начин живо и мъртво, раждане и смърт, Ерос и Танатос. В италианския поетически контекст метафората на Млечния път има ярко присъствие в творчеството на неаполитанския поет Джамбатиста Марино (1569-1625). В хърватската литература метафората придобива популярност чрез творчеството на бароковия дубровнишки поет Иван Бунич Вучич (1592-1658), върху чиито поетически техники е фокусиран настоящият анализ.

Снежна пролет. За невинността. – В: Европа в културното и политическо битие на българи и хървати. Изд. на ИБЦТ, София, 2014. с. 67-81.

Славянските езици предлагат добра възможност за игра със значенията на прилагателните нежен (bulg. нежен, rus. нежный, sr. nežan, cz. něžný...) и снежен (bulg. снежен, rus. снежный, sr. snežan, cz. snežnu...), игра, която не е възможна при превода на друг, неславянски език. Тази езикова игра в случая е свързана с „нежните революции“ и Пражката пролет през 1968 г., но макар политическите събития и отражението им върху човешкия живот и творчество да имат важно място в анализа, основната теза тук е, че най-съществените революции се случват не в политиката, а в областта на поезията, на поетическия език. Това е особено видимо в лириката и изследването го демонстрира чрез успоредния прочит на знакови произведения на три големи славянски поетеси от втората половина на XX век: стихосбирките „Призив към Йети“ (1957) на полската поетеса Вислава Шимборска и „Ти, която имаш ръце по-невинни от моите“ (1955) на хърватската поетеса Весна Парун, и романът „Лавината“ (1971) на българската поетеса и писателка Блага Димитрова. И трите произведения са вгледани в идеята за невинността, а белият цвят и снегът имат особена символна сила в поетическата им структура. Същевременно и трите произведения показват, че пространството на словесността е много близко до образа на снега по така характерната за него неопикуемост и неуловимост. Нещо повече, тъкмо тези черти на снега са причината той да се превърне в така важен символ в свещените текстове, които едновременно го табуизират, но и извисяват до атрибут на божественото.

Епископ Йосип Юрай Щросмайер през погледа на Румяна Божилова. – В: Българо-хърватски политически и културни отношения през вековете. Сборник в чест на 75-годишнината на Румяна Божилова. София. Парадигма, 2015, 390-396.

Статията представя делото на джаковския епископ Йосип Юрай Щросмайер, чиято културна дейност и благотворителност имат огромно значение за българското национално и духовно Възраждане и е високо ценено както от неговите съвременници в България, сред които се открояват имената на Иван Шишманов, Марин Дринов, Любомир Милетич, така и от следващите поколения учени, интелектуалци и творци. Научните изследванията на българската историчка доц. д-р Румяна Божилова са именно едно от доказателствата както за значимата роля на епископа за българската култура, така и за съзнанието на историци като доц. Божилова, че за личностите с харизматично присъствие и отговорност към културата е дълг да се говори, а делото им да се припомня. Както показва статията, почти няма изследване на доц. Божилова, посветено на хърватската история и култура, в което епископ Щросмайер да не е споменат. Неговата личност е поставена не само в контекста на южнославянското духовно и културно Възраждане, но и на политическите процеси от онази епоха, на идеята за южнославянската взаимност и различните проекти за държавно обединение. Навсякъде доц. Божилова изтъква високата ерудираност на епископа, умението му за адекватен анализ на епохата и особено наблюдателността му по отношение на балканските и средноевропейските култури.

4. Статия в България на български без ISI импакт/нереферирано издание

Метафори на вкуса в белетристиката на Данило Киш. В: Литературен вестник. бр. 28. 13-19.07.2016. с. 9

Откакто литературата съществува, вкусът е постоянна тема в нея и метафорите на вкуса са нещо, с което най-често се описва всяка разказана или писана история.

Още от първия роман на Данило Киш „Мансарда”, роман, който се появява през 1962 г., храната представлява един от постоянните начини в белетристиката му за метафоричен пренос на литературни послания. Храната е знак за започване на паралелен разказ за самото писане, знак, чрез който се извършва остранността на очевидното.

Храната е метафора, един от поетическите кодове, чрез които Киш „оголва похвата”. Тя е изключително важна, доколкото чрез нея авторът припомня онова, което изрича в своите „Съвети към младия писател”: „Не позволявай да те убедят, че всички еднакво имаме право и за вкусовете не си струва да се спори”.

Един от романите, които развиват метафорите на вкуса и храната до изключителна дълбочина е третият роман от семейната трилогия на Киш – „Пясъчен часовник” (1972). В този роман постоянното преплитане на темите за глада с метафорите на вкуса, темите за Холокоста и смъртта, фигурата на отсъстващия баща като образ на най-силния глад, като „липсващ хляб”, са елементи на една художествена структура, която търси възможностите на литературата да съществува като идеален синхрон между етика и естетика, като поле на естетизиращата нравственост, като сфера на вкусовете, за които „си струва да се спори”.

Средна Европа. Анатолия на носталгията. В: Портал „Култура“. 15. 10. 2016 г.

Статията анализира образа на Средна Европа в съзнанието на югославските и постюгославските творци отпреди и след края на Студената война и разпадането на югославската държава. Специално внимание е отделено на представите и образите за това пространство, които в художественото творчество и есеистиката си създават писатели като Данило Киш и Драго Янчар. Наложили присъствието си в литературата на първо място чрез силата на своята дарба, и двамата същевременно дължат известността си и на своята ясна гражданска позиция, и на принадлежността си към дисидентството. А тъкмо в „дисидентските времена“ от края на XX век образът на Средна Европа придобива такава притегателна сила за свободомислещите жители на окупираните от „съветските танкове“ части на стария континент. Това е особено видимо в ключовото есе на Милан Кундера „Отвлечането на Средна Европа“, което изразява красноречиво дисидентската представа за това постоянно „въобразявано“ географско пространство. В югославски и постюгославски контекст представите на Киш и Янчар внасят важни уточнения, сред които прави силно впечатление изговореното от словенския писател мнение, че Средна Европа през 80-те години на XX век е „изход от клаустрофобичното къше на националната държава“.

5. Рецензии за научни книги, публикувани в реферирани списания

Паметта на образа. Рецензия за книгата на Гергана Дончева „Образът на балканите в балкански и западни филми. Стратегии на представяне“ (Фабер, София, 2010). In: *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*. No 2/2013. ISBN: 978-83-9231-24-6-8. p. 161-164

Рецензията е посветена на книгата на изследователката на балканското кино Гергана Дончева „Образът на балканите в балкански и западни филми. Стратегии на представяне“ (2010). Съвременното балканско кино – твърди се в рецензията – е една от артистичните зони, които изискват от своя наблюдател и анализатор не само изключително добре развито естетическо чувство и задълбочени познания в областта на киноизкуството, а един разностранен и несъмнено задълбочено култивиран набор от хуманитарни знания. Несъмнено е не само това, че Гергана Дончева притежава тази висока хуманитарна култура, а и че с внимание и талант успява да изгради адекватната мисловна конструкция, в която да положи и анализира най- характерните аспекти на балканското кино. Към това като едно от големите достойнства на този научен труд не може да не се подчертае специално фактът, че в него е привлечен и положен в контекстуално взаимодействие действително огромен изследователски материал, което го прави впечатляващ и за една културно изкушена международна аудитория.

Voir L'Autre (Саня Велкова-Кожухарова. Българи и гърци. Черти от взаимните им представи). София. ИБЦТ-БАН, 2014. 357-365.

Публикувана на френски език, рецензията представя сборника със студии и статии на изследователката на балканските и по-специално гръцката история и култура Саня Велкова-Кожухарова „Българи и гърци. Черти от взаимните им представи“ (2014). Книгата със студии и статии на Саня Велкова (1965-2011) е съставена от нейните колеги в Института по балканистика – проф. Рая Заимова и доц. Юра Константинова, а е публикувана с любезното съдействие на семейството ѝ. Учен с изключителен капацитет и разностранни интереси, Саня Велкова оглежда българо-гръцките контакти от гледна точка на културата, литературата, историята, езика. Двойната оптика на историка и филолога дават на авторката възможността за по-широк хоризонт по отношение на изследваната проблематика и това особено добре изпъква в представяния сборник.

Сборникът включва 14 статии и студии, публикувани в различни български и чужди издания, но събрани заедно за първи път в едно книжно тяло, което дава възможност да се проследи по-цялостно изследователският кръгзор на Саня Велкова. Познаващите научното развитие на авторката в този сборник биха открили естествено развитие на идеите ѝ от публикуваната през 2002 г. дисертация, посветена на проучвания в областта на имагологията. Положен до изследванията на проф. Надя Данова, проф. Марин Жечев, доц. Величко Тодоров, проф. Рая Заимова, дисертационният труд на Саня Велкова „Славянският съсед и гръцкият национален образ аз“ представлява важна част от балканската имагология, обогатявайки дисциплината в нейния български научен профил с анализ на българо-гръцките взаимни представи.

Литературата и хаосът. Рецензия за книгата на Ани Бурова „Литературата и фрагментаризираният свят“. В: Homo bohemicus, 2016 (приета за печат).

Рецензията е посветена на литературоведската книга на доцент Ани Бурова, предлагаща сравнителен прочит на посттоталитарните източно- и средноевропейски литератури. Книгата предлага такива типологични анализи на посттоталитарния литературен процес, благодарение на които неговото осмисляне става не просто възможно, а се осъществява по един забележителен начин. 1989 година – пише Ани Бурова в началото на книгата си – е граница, която не може да бъде пренебрегната при описанието на съвременните литературни процеси, тъй като във всички посттоталитарни култури е очевидно разпадането на „монолитния“ литературен контекст и навлизането на плурализъм, дотогава ограничен от идеологическия контрол. При сравнението между отделните литератури Бурова същевременно посочва, че между тях съществуват различия, предопределени от нееднаквото им функциониране в предходния период. Така например докато в чешката литература по време на тоталитаризма съществуват три паралелни линии на официалната, самиздатската и емигрантската литература, в българската такава разслояване няма и наличието на самиздат и емигрантско писане е по-скоро изключение. Тези разлики от своя страна довеждат и до открояването на характерни особености, отличаващи посттоталитарния чешки и български литературен контекст.

Голямата ценност на книгата на Ани Бурова е не само в това, че среща в сравнителен прочит славянските литератури на Средна и Източна Европа, а и че успява да преодолее сериозните предизвикателства, произтичащи от близостта на разглеждания период и особено от флуидността на границите между поетика и политика. Ако книгата беше насочена единствено към нивото на посттоталитарния литературен опит, тя безспорно щеше да има своята познавателна стойност, но прекрочването ѝ към анализ на периода като поле на сътворяващия хаос я превръща в изследване с несъмнено висока научна стойност. Изследване, което показва, че анализът на хаоса е възможен.

6. Рецензии за научни книги, публикувани в нерелевантни списания

Да видиш Другия. За книгата на Саня Велкова „Българи и гърци. Черти от взаимните им представи“ (2014). Електронна публикация в Литернет, юли 2015 г.

Рецензията представя сборника със студии и статии на изследователката на балканските и специално гръцката история и култура Саня Велкова-Кожухарова „Българи и гърци. Черти от взаимните им представи“ (2014). Книгата със студии и статии на Саня Велкова (1965-2011) е съставена от нейните колеги в Института по балканистика – проф. Рая Заимова и доц. Юра Константинова, а е публикувана с любезното съдействие на семейството ѝ. Учен с изключителен капацитет и разностранни интереси, Саня Велкова оглежда българо-гръцките контакти от гледна точка на културата, литературата, историята, езика. Двойната оптика на историка и филолога дават на авторката възможността за по-широк хоризонт по отношение на изследваната проблематика и това особено добре изпъква в представения сборник.

Сборникът включва 14 статии и студии, публикувани в различни български и чужди издания, но събрани заедно за първи път в едно книжно тяло, което дава възможност да се проследи по-цялостно изследователският кръгозор на Саня Велкова. Познаващите научното развитие на авторката в този сборник биха открили естествено развитие на идеите ѝ от публикуваната през 2002 г. дисертация, посветена на проучвания в областта на имагологията. Положен до изследванията на проф. Надя Данова, проф. Марин Жечев, доц. Величко Тодоров, проф. Рая Заимова, дисертационният труд на Саня Велкова „Славянският съсед и гръцкият национален образ аз“ представлява важна част от балканската имагология, обогатявайки дисциплината в нейния български научен профил с анализ на българо-гръцките взаимни представи.

7. Доклад на международен форум

Снежна пролет. За невинността в поезията. – Доклад на международна българо-хърватска конференция „Европа в културното и политическото битие на българи и хървати“. Организатори: Институт за балканистика с център по тракология (БАН) и Институт по история на хърватската литература, история и театър (ХАЗУ). София, 18. 05. 2011 г.

Докладът е публикуван в сборника, издаден през 2014 г. от Института за балканистика с Център по тракология „Александър Фол“ – „Европа в културното и политическо битие на българи и хървати“ (с. 67-81). Тръгвайки от езиковата игра със значенията на прилагателните нежен (bulg. нежен, rus. нежный, sr. nežan, cz. něžný...) и снежен (bulg. снежен, rus. снежный, sr. snežan, cz. snežny...), игра, която не е възможна при превода на друг, неславянски език, докладът прави препратка към „нежните революции“ и Пражката пролет през 1968 г., но посочва, че колкото и политическите процеси да имат силно отражение върху културата, най-съществените революции се случват не в политиката, а в областта на поезията, на поетическия език. Това е особено видимо в лириката и изследването го демонстрира чрез успоредния прочит на знакови произведения на три големи славянски поетеси от втората половина на ХХ век: стихосбирките „Призив към Йети“ (1957) на полската поетеса Вислава Шимборска и „Ти, която имаш ръце по-невинни от моите“ (1955) на хърватската поетеса Весна Парун, и романът „Лавината“ (1971) на българската поетеса и писателка Блага Димитрова. И трите произведения са вгледани в идеята за невинността, а белият цвят и снегът имат особена символна сила в поетическата им структура. Същевременно и трите произведения показват, че пространството на словесността е много близко до образа на снега по така характерната за него неопируемост и неуловимост. Нещо повече, тъкмо тези черти на снега са причината той да се превърне в така важен символ в свещените текстове, които едновременно го табуизират, но и извисяват до атрибут на божественото.

Епископ Йосип Юрай Щросмайер през погледа на Румяна Божилова. – Конференция по повод 200 г. от рождението на Щросмайер: Епископ Йосип Юрай Щросмайер и българо-хърватските научни и културни връзки. Институт за балканистика с център по тракология. София, 09-11 февруари 2015 г.

Докладът е публикуван в посветения на 75-та годишнина на доцент Румяна Божилова сборник „Българо-хърватски политически и културни отношения през вековете“, издаден през 2015 г. (с. 390-396). Центърът на вниманието е върху делото на джаковския епископ Йосип Юрай Щросмайер, чиято културна дейност и благотворителност имат огромно значение за българското национално и духовно Възраждане и е високо ценено както от неговите съвременници в България, сред които се открояват имената на Иван Шишманов, Марин Дринов, Любомир Милетич, така и от следващите поколения учени, интелектуалци и творци. Научните изследванията на българската историчка доц. д-р Румяна Божилова са именно едно от доказателствата както за значимата роля на епископа за българската култура, така и за съзнанието на историци като доц. Божилова, че за личностите с харизматично присъствие и отговорност към културата е дълг да се говори, а делото им да се припомня. Както показва статията, почти няма изследване на доц. Божилова, посветено на хърватската история и култура, в което епископ Щросмайер да не е споменат. Неговата личност е поставена не само в контекста на южнославянското духовно и културно Възраждане, но и на политическите процеси от онази епоха, на идеята за южнославянската взаимност и различните проекти за държавно обединение. Навсякъде доц. Божилова изтъква високата ерудираност на епископа, умението му за адекватен анализ на епохата и особено наблюдателността му по отношение на балканските и средноевропейските култури.

Опасната книга. Наблюдения върху прозата на Данило Киш, Игор Щикс и Александър Хемон. – XI Конгрес по балканистика, 31.08-04.09.2015, София.

В значително по-разгърнат и задълбочен вариант докладът е публикуван в електронното списание „Colloquia Comparativa Litterarum“. Yearbook for Comparative Literature and Balkan Studies. (Sofia, 2017, Vol.3, No 1, 160-180). Студията сравнява три произведения на южнославянски автори: „Гробница за Борис Давидович“ (1976) на Данило Киш, „Проектът Лазар“ (2008) на Александър Хемон и „Елияховият стол“ (2006) на Игор Щикс. В различна жанрова форма и трите книги едновременно анализират възможностите за защита на основните човешки права – на живот и свобода на словото и мисълта. В художествените светове на тези произведения Европа съществува най-вече чрез своята философска и културна история, но същевременно и като място с дълга традиция както в нарушаването, така и в защитата на човешката свобода. Книгата и в трите творби е възприета като основен символ на познанието и мисълта и затова не е изненадващо, че техните автори отделят специално внимание тъкмо на „опасната книга“ и познанието, поставяйки въпроса за етическите и естетическите граници между разрешеното и забраненото.

Какво пита поезията? (Томаж Шаламун, Константин Павлов, Биньо Иванов) – Паисиеви четения. Пловдивски университет. 29-31 октомври 2015 г.

„Какво пита поезията“ е въпрос, чрез който се вглеждаме в същността на поетическия език. Вниманието е върху няколко поетически книги, публикувани през последните

десетилетия на предния и началото на новия век, за да се огледа открояващата се близост или различия във въпросите, които задава поезията, и в начина, по който го прави. Подборът на авторите и разглежданите произведения няма за цел нито да създава йерархии, нито да налага оценки. Въпреки че всички от авторите имат ярко и доказано присъствие в литературата, изборът е провокиран на първо място от способността на създаваните от тях произведения да формулират и извикват въпроси.

Ако литературата е в състояние да дава отговори, това са отговори единствено под формата на въпроси. Поетическото пространство е пространство на пренаписване на правилата на „обществения договор“, доколкото езикът е основата, без която нито договорът, нито обществото са възможни. От друга страна обаче, поезията същевременно е непрекъснато отваряне към субективната сетивност и като такава тя е отправена винаги не към общности, а към личности. Личности, които са готови да прекратят отвъд сигурността на познатото и общоприетото към онези пространства, които са белязани от безкрайността на въпроса.

Езиците на града. Сараево в романа „Елияховият стол“ на Игор Щикс. – XIII Славистични четения, СУ „Св. Климент Охридски“, 21-23 април 2016 г.

Докладът е посветен на романа „Елияховият стол“ (2006) на родения в Сараево постюгославски писател Игор Щикс. „Елияховият стол“ (2006) е роман, който веднага след появата си е забелязан не само в хърватското, а и в международното литературно пространство. Това на първо място се дължи на факта, че романът, който говори за един от градовете, превърнали се в символ на разпадането на Югославия – Сараево – същевременно прави това по един високо литературен начин, вписвайки се не само в югославската литературна традиция (най-ясно подчертани са препратките към романистиката на Иво Андрич и Данило Киш), но и към европейската (чрез експлицитно осъществената връзка с прозата на Макс Фриш). „Елияховият стол“ е роман, за който езиковата пъстрота означава много и това се вижда осезаемо и в самото заглавие, насочващо към иудейската традиция. Подобно на белетристиката на Данило Киш и тук иудейството е знак за „човешкото“ и „естетическото“, но същевременно, тъй като романовото действие се развива главно в Сараево, „езикът на иудейската култура“ се оказва именно онзи език, който най-космополитно оглежда цялата езикова пъстрота на този град – мюсюлманска, православна, католическа, иудейска, човешка. А с думите на един от важните персонажи в романа, тъкмо езиковото разнообразие на този „град-микрокосмос“ е гаранцията за неговото съществуване. „Защото агресорът ще победи точно в този ден..., когато бранителите сведат отбраната на Града до само един национален или религиозен знаменател. Тогава битката за Града ще бъде загубена, без оглед на изхода ѝ на бойното поле“.

Тотем и табу на семейния албум. Върху прозата на няколко съвременни балкански автори. – „Надмощие и приспособяване“. Международна конференция, организирана от ФСФ на СУ „Св. Климент Охридски“, 24-25.04.2017.

През образа на семейството и фигурите на авторитета в него докладът се фокусира върху прозата на Дубравка Угрешич, Даша Дръндич, Илия Троянов и Теодора Димова. Провокирани от наблюденията на проф. Никола Георгиев в книгата му „Нова книга за българския народ“ и по-специално – „Семейството: начин на употреба“, тук разглеждаме различни литературни случаи, възпроизвеждащи или анализиращи срещите между семейната и обществената среда, между дома и властта, между уязвения и уязвяващия човек. Особено внимание е отделено на детската гледна точка в литературата и на начините, по които детето реагира при въвеждането си в света на авторитетите и забраните. При това, тъй като в разглежданите произведения една от важните теми е за срещата на човека с тоталитаризма, анализът отделя подобаващо внимание и на сложните мимикрии, през които преминава семейството, съществуващо в зоната на страха. Същевременно обръщаме внимание и на това, че в литературата семейният албум често се възприема като от едно от средствата за контрол върху спомена. Той е малка форма на власт, упражнявана във всяко семейство, но от друга страна и усилие за възстановяване на паметта там, където официалната версия на действителността я заличава.

8. Доклад на национален форум с чуждестранно участие

„Млечният път на барока”. Хърватски лирически експресии. – Доклад на IV кръгла маса „Пътища и пътеки на европеизма на Балканите”. Организатор: Секция „Културна история на балканските народи” в Института за балканистика с център по тракология (БАН). 2-3. 06. 2011 г.

Докладът е публикуван в сборника „Пътища и пътеки на европеизма на Балканите“, издаден през 2014 г. от Института за балканистика с Център по тракология „Александър Фол“ (с. 271-281) и разглежда метафората на „Млечния път“ в хърватската барокова лирика. Както Ернст Роберт Курциус отбелязва в своето мащабно изследване на европейските литератури и поетическите похвати през средновековната епоха „Европейската литература и латинското Средновековие“, метафорите на храната заемат специално място в света на словесността. Млякото е храна с привилегирован статут, а метафората на „Млечния път“ привлича силно творческото внимание заради това, че е свързана едновременно и с храната, но и с пътя. За бароковото съзнание „Млечният път“ е красноречив символ и на религиозен екстаз, и на поетическо вдъхновение. Via Lactea е важна поетическа фигура, която в синхрон с художествените канони на времето среща по неповторим начин живо и мъртво, раждане и смърт, Ерос и Танатос. В италианския поетически контекст метафората на Млечния път има ярко присъствие в творчеството на неаполитанския поет Джамбатиста Марино (1569-1625). В хърватската литература метафората придобива популярност чрез творчеството на бароковия дубровнишки поет Иван Бунич Вучич (1592-1658), върху чиито поетически техники е фокусиран настоящият анализ.

Знание, тоталност и глобалност в прозата на Давид Албахари и Милорад Павич. – В: V балканистична кръгла маса. Институт за балканистика с Център по тракология. (БАН). София, 30-31 май 2012

Докладът разглежда глобализацията в онези нейни аспекти, които белетристиката на сръбските писатели Давид Албахари и Милорад Павич улавя като ключови по отношение на съвременната културна и човешка ситуация. Важен теоретичен инструментариум в интерпретацията представляват изследванията на Зигмунд Бауман върху глобализацията и последиците ѝ за човека, както и културологичните анализи на Ричард Рорти, Елиас Канети, Хана Аренд, Жил Делюз и Феликс Гатари върху тоталитарния и посттоталитарния опит и различния начин на тяхното преживяване от „големите” и „малките” литератури.

И Милорад Павич и Давид Албахари са автори, чиято световна известност е само една от причините за насочване на вниманието към тяхната поетика. Пишейки на сръбски език, и двамата същевременно са концентрирани върху „малки” общности и „малки” човешки съдби. Онова, което произведенията им питат, е: в какво е разликата между „големия” и „малкия” език; кое прави един човек „голям”, а друг – „малък”; къде е границата между затвореното и отвореното общество, между тоталитаризма и глобализацията; доколко знанието разполага с механизмите, предотвратяващи злоупотребите с него и същевременно предпазващи човешката общност от вълвичането ѝ в свят на „глобален тоталитаризъм”.

Метафори на вкуса в белетристиката на Данило Киш. – Доклад на VI Балканистична кръгла маса, организирана от секция „Културна история на балканските народи” в ИБЦГ. 5-6 юни 2013 г.

Докладът е публикуван в „Литературен вестник“ (бр. 28. 13-19.07.2016. с. 9) и е съсредоточен върху връзката между естетическите категории и метафорите на храната в литературата, с особен акцент върху белетристиката на Данило Киш. Още от първия роман на Данило Киш „Мансарда”, роман, който се появява през 1962 г., храната представлява един от постоянните начини в белетристиката му за метафоричен пренос на литературни послания. Храната е знак за започване на паралелен разказ за самото писане, знак, чрез който се извършва остранныяването на очевидното.

Храната е метафора, един от поетическите кодове, чрез които Киш „оголва похвата”. Тя е изключително важна, доколкото чрез нея авторът припомня онова, което изрича в своите „Съвети към младия писател”: „Не позволявай да те убедят, че всички еднакво имаме право и за вкусовете не си струва да се спори”.

Един от романите, които развиват метафорите на вкуса и храната до изключителна дълбочина е третият роман от семейната трилогия на Киш – „Пясъчен часовник” (1972). В този роман постоянното преплитане на темите за глада с метафорите на вкуса, темите за Холокоста и смъртта, фигурата на отсъстващия баща като образ на най-силния глад, като „липсващ хляб”, са елементи на една художествена структура, която търси възможностите на литературата да съществува като идеален синхрон между етика и естетика, като поле на естетизиращата нравственост, като сфера на вкусовете, за които „си струва да се спори”.

Другата Итака. Есе за професор Светлозар Игов и дома на литературата. Доклад на VII Балканистична кръгла маса, организирана от секция „Културна история на балканските народи“ в ИБЦТ. 18-19 юни 2014 г.

Докладът е посветен на научната и преводаческата дейност на професор Светлозар Игов, чрез която се навлиза в полето на балканистиката, южната славистика и литературната теория. Именно благодарение на богатата творческа активност на професор Игов и способността му за установяване на плодотворни диалогични полета между различни литературни явления става възможно разгръщането на идеята за „литературния дом“ в неговите балканистични проявления и особено в творчеството на автори, към които Игов насочва вниманието си и като литературен историк и критик, и като преводач. Константинос Кавафис, Йован Христич и Иван Лалич са поетите, чрез чието творчество се открояват метафорите за „дома на литературата“ и за пространствата на словесността като „Друга Итака“, към която автори и читатели постоянно се завръщат.

De profundis: Зоната на плача. Върху белетристиката на Ф.М.Достоевски, Георги Господинов и Ненад Величкович. – VIII Балканистични четения на тема „Балканите през смях и сълзи“. ИБЦТ, София, 13-14 октомври 2016 г.

Докладът е съсредоточен върху сравнителния анализ на три художествени произведения – повестта „Записки от подземие“ на Ф. М. Достоевски и романите „Физика на тъгата“ на Г. Господинов и „Квартиранти“ на Н. Величкович, – които показват силно сходство в начина, по който интерпретират тъгата и плача. Романите на българския и босненския писател се появяват в сравнително близък период през последните два десетина години и са сред представителните образци на съвременните балкански литератури. Те същевременно са отдалечени с повече от век от времето на поява на известната повест на руския писател, която е ключова не само за развитието на собствената му повествователна техника, но и в световния литературен процес.

Макар да не се позовават пряко на прочутото руско произведение, романите на Господинов и Величкович имат много сродства с него и основната близост между тях е в пространствената определеност на меланхоличното състояние. Тъгата и плачът и в трите произведения са поместени в подземие. Същевременно разказът и в трите произведения се води от първо лице, което наред с други черти задава основите за лиризация на повествованието. Нещо повече, разказващият субект е представян не просто като регистратор или тълкувател на събитийния поток, а като творческа индивидуалност. Така произведенията на тримата автори изговарят важни послания не само по отношение на скръбното чувство, а и на фигурата на пишещия човек, включвайки се в богатата литературна традиция, създаваща образа на твореца като личност, плащаща най-високата възможна цена в името на своите естетически ценности – изключителният е изключен, отлъчен в подземие. Но неговото наказание е негов дар, защото чудото на сътворението е възможно само de profundis, от дълбините.

9. Научно-популярна статия или глава от книга

Натюрморт със слънчев часовник. За книгата на Митко Новков „От Медуза до Магрит. Есета по картини” (Агата, София, 2012). В: Литературен вестник. 13.02.-19.02.2013 г. брой. 6. с. 4-5

Текстът е посветен на публикуваната през 2012 г. есеистична книга на Митко Новков „От Медуза до Магрит. Есета по картини”. Тринадесет есета върху много повече от тринадесет платна на световни художници в книгата на Новков се срещат в културологичен прочит, който не обещава само изкуствоведски анализ, тъй като е изкушен от едно далеч по-дълбоко любопитство – към езика на образа и към образа на езика, към генетичната им свързаност, към самата природа на съ-битието да бъде запечатана цялост от слово и образ. Подстъпът на Митко Новков към това съ-битие е психоаналитичен и то именно в търсенето на онези дълбинни основания, които правят възможна не само всяка картина, а и всяка култура. И това за самата книга се оказва особено важно, тъй като тя се случва като постоянно прекриване отвъд видимите полета на живописиста към онова, за което платното не само настойчиво говори, но и настойчиво мълчи. Митко Новков, с други думи, изважда от многото картини – които понякога на страниците се редят като на филмова лента – отделни, особено красноречиви кадри и тези кадри са всъщност споделените образи на една, добра или лоша, но така или иначе наша цивилизация.

Сънят на бдящия. За книгата на Константин Оруш „Балкански бдения” (Фараго, София, 2013). В: Литературен вестник. 30.04.-07.05.2013 г. брой. 17. с. 2

Текстът е посветен на публикувания през 2013 г. сборник с балканистични изследвания на Константин Оруш „Балкански бдения”. Издадена посмъртно, книгата включва литературнокритически и културологични изследвания на автора върху балкано-славянския културен синтез и особено за „срещите“ между литературите на „стария континент“. Специално внимание е отделено на анализите на Оруш в областта на балканската митопоетика и върху начините, по които постмодерната литература подхожда към „хранилищата“ на мита. Важна част от тези анализи е конкретизирането на автора върху творчеството на утвърдени писатели като Иво Андрич, Мирослав Кърлежа, Милорад Павич, Миодраг Булатович, Видосав Стеванович, Славко Яневски и мнозина други творци от югославското литературно пространство. През фокуса на митологичното Константин Оруш открива в различните южнославянски литератури общите културни кодове и, както самият той напомня в културологичните си прочити, Кръстът е този основополагащ символ, който бележи изцяло балканския свят. Не само православния, не само католическия, понеже самото място е такова – „бермудски четириъгълник на ужаса”.

Обемът на една прегръдка. За поезията на Алеш Дебеляк. В: Литературен вестник. 11-17.12.2013 г. бр. 41. с. 3

Текстът е писан по повод излизането на книгата с избрани стихотворения „Край на носталгията“ на словенския поет Алеш Дебеляк в съставителство и превод от словенски език на Людмила Миндова. Един от най-известните и прежеждани словенски поети на ХХ век, Дебеляк е същевременно и ерудиран културолог и социолог, а съчетанието на

богатата му култура и поетическия му талант довежда до уникална симбиоза, видима и в българското издание на неговата поезия. Акцентирайки особено върху диалогичността, характерна за творчеството на словенския поет, подборът показва тази диалогичност както в съвсем пряк, така и в преносен смисъл. Поезията на Дебеляк е често обърната чрез посвещения към негови близки или други поети, но тя същевременно диалогизира непрекъснато и с родната и световната поетическа традиция. Един от ярките примери за този диалогизъм е самата поетическа форма, към която авторът показва голям афинитет – сонетът. Познавайки добре историята на този изящен жанр, Дебеляк не остава на нивото на неговия строг класически вид, а го модернизира и разчупва (самият той го нарича „сонетоид“), внасяйки неповторим личен стил в структурата и ритъма му. Безспорно най-характерният белег на поезията на Дебеляк обаче е нейната постоянна обърнатост и „обгърнатост“ с читателя, дължаща се на първо място на съзнанието на този поет за това, че поезията е състояние на общуване между „аз“ и „ти“, между „аз“ и „аз“, състояние, възможно само при непрекъснатото пресътворяване на езика.

Ето ме. (Следговор). В: Херцег, И. Неправилности. Издателство за поезия ДА. София, 2014. с. 57-58.

Текстът е послеслов към поетичната книга „Неправилности“ на съвременния хърватски поет Иван Херцег. Подчертавайки модерността на поетическия изказ, авторката изразява мнението, че „неправилността“ е един от основните белези, чрез които може да бъде разпознато наличието на действителен усет и разбиране за същността на поезията, което безспорно е характерно за хърватския автор и неговата книга. „Неправилността“ е именно едно от онези качества, които хилядолетия наред поддържат жизнеността на поезията и я придвижват напред, вечно поддържайки напрежението между универсалността на човешките чувства и уникалността на лично преживяното. „Неправилността“ – подчертава текстът – може да бъде единствено лично възприемана и изговаряна, както впрочем и самата поезия призовава да бъде възприемана и изговаряна – през миговете на собствения живот, през частите на собствената реч.

Животът буква по буква. За „Неправилности“ от Иван Херцег. В: „Кръстопът“, електронно списание, 2016 г.: <http://crosspoint.mediabg.eu/?p=13096>

Текстът е писан по повод излизането на поетичната книга на хърватския поет Иван Херцег „Неправилности“ в превод на Людмила Миндова на български език. Концентрирайки се основно върху идеята за неправилностите, породила стихосбирката, авторката разглежда поезията на Херцег в контекста на представите за същността, смисъла и изказа на поезията, изразявани от различни творци в различни епохи. „Неправилности“ е книга, която провокира читателя да преосмисли границите на собствения си език. И не само защото е книга идваща от чужд език, а защото самата тя е писана с лице към чуждата култура. Обърната в някои от ключовите си стихотворения към полската култура и език, Полша за „Неправилности“ – подчертава текстът – е една от смисловите пролуки, чрез които се разраства лирическият свят. И това разрастване е на нивото и на елементите от

действителността (елементи, събирани като в едно от стихотворенията подобно на снимки от различни възрасти), и на езиковата вавилония, описваща тази действителност. Действителност, която дължи своята идеална „правилност“ именно на своята безкрайна и неподлежаща на описание пъстра „неправилност“.

За Алманах „Извор“, книга XX. – В: Алманах „Извор“. Книга XXI. Издание на СОУ „Христо Ботев“. Русе, 2014. с. 60-61

Текстът е отзив за брой на издавания в Русе алманах „Извор“. Наследник на първото ученическо периодично издание в България, което през 1892 г. започва да издава Русенската мъжка гимназия, в настоящия си вид алманахът е заслуга на преподавателския екип на Гимназията, която го възобновява през 1994 г., и особено на д-р Иво Братанов, негов главен редактор в момента. В отзива е подчертана специално ценността на списанието не само за съвременния училищен живот, а за културния живот изобщо във времена, когато проблемите на българското училище и образование се омаловажават или прикриват. Изразеното в отзива мнение е, че списанието притежава изключителна културна дълбочина и е „утеха както за съдбата на българското знание, така и за пространството на неговата съобщимост“. Като особено ценно е разпознато събирането в броевете на алманаха едновременно на ученическо и учителско творчество, на бивши и настоящи ученици, на съвременен българско и преводно слово, на поетическо и критическо мислене, което обмислено създава една „уютна библиотечна реалност“.

Въпреки всичко. (Следговор). В: Киш, Данило. Homo poeticus. Избрани есета. Съставителство, предговор и превод. Други преводачи: Атанас Игов, Соня Андонова. Факел експрес, 2014.

Текстът е послеслов към книгата с избрани есета на Данило Киш в съставителство на Людмила Миндова. Книгата включва подбор от три есеистични книги на автора – „Varia“, „Homo poeticus“ и „Живот, литература“ – и есето на Миндова проследява развитието на поетиката на Киш и идеите му за есеистичния жанр, обръщайки особено внимание на някои от ярките метафори на сръбския писател по отношение на твореца и неговата съдба. В текста е установен континуитетът между белетристиката и есеистиката на Данило Киш, както и голямата отвореност на този автор към световната литература и проблемите, ангажиращи мисълта на съвременния творец. В литературния контекст на времето след Втората световна война са представени полюсните метафорични двойки, появяващи се често в творчеството на Киш – на „йогата“ и „комисаря“, и на „Homo poeticus“ и „Homo politicus“, които присъстват и в заглавията на неговите книги. Като автор с ясно разпознаваем почерк и недвусмислено изразена гражданска позиция Данило Киш е представен наред с творци като Милан Кундера, Йосиф Бродски и Иван Радоев, без които представите ни за поетическия модус от втората половина на XX век биха били твърде бедни.

Езикът на жаждата. За романа „Сух период“ на Габриела Бабник. В: Литературен вестник, бр. 19, 11-17.05.2016.

Текстът е посветен на романа на съвременната словенска писателка Габриела Бабник „Сух период“, публикуван в превода на Виктория Менкаджиева. След два успешни романа – обръща внимание текстът – „Сух период“ е третият роман на Габриела Бабник, посрещнат от словенската читателска аудитория с разбираемо високи очаквания и силен интерес. Дебютният роман на Бабник „Кожа от памук“ се появява през 2007 г. и е отличен с наградата на Словенския съюз на издателите за дебютна книга. Африка, където Габриела Бабник често пътува през последните години, се превръща в художествено пространство на прозата ѝ още в „Кожа от памук“, роман, който читателите се изкушават да четат през автобиографичния код. Текстът отделя специално внимание на оригиналните поетически решения в романа, на неговата метафорика и особено на пъстрия му разговорен изказ, представен по изключително умел начин в българския превод.

За честта на литературата и човека. (Следговор). В: Божович, Гойко. Името на езика. Издателство за поезия ДА. София, 2016.

Текстът е послеслов към книгата с избрани стихотворения на съвременния сръбски поет Гойко Божович „Името на езика“ в съставителство и превод на Людмила Миндова. Книгата с избрани стихотворения на Гойко Божович представлява подбор от стихосбирките му „Елементи“ (2006) и „Близки божества: поеми и хроники“ (2012) и е насочена към онези читатели, които са възпитали и възпитават естетическия си вкус с върховете на античната поезия, както и с най-доброто от поезията на ХХ век, който без нея би останал век, лишен от вкус и качества. Книгата на Гойко Божович, напротив, непрекъснато напомня, че единствената ни утеха за мястото, което обитаваме, е в мярата за красивото, която помним и предаваме.

В поезията на Гойко Божович „близките божества вече не знаят истории“, или поне езикът, на който тези божества говорят, изведнъж е станал неразбираем и чужд. С войната близкото става далечно, познатото – непознато, до скоро общото – лишено от единство и споделеност. Лирическият глас на Гойко Божович обаче тихо, но ясно не спира да напомня, че поезията е особено място и в него защитата на живота и смисъла е възможна. Тази поезия е пространство, съхраняващо в себе си изгубеното и осуетеното чрез постоянно обръщане към поетите, превърнали се за няколко поколения в гаранци на човешкото. Освен Збигнев Херберт, тук са Чеслав Милош, Адам Загаевски, Йосиф Бродски, Джеймс Джойс, Вергилий, Кавафис, които в тези стихове са призвани съвсем пряко или чрез алюзии. И тяхното присъствие не е случайно именно като ясен отказ да се участва в зрелището на монологичния диаволизъм, зрелище, което съществува във всеобщия шум на забравата и изпепеляването.